

Recensions

Flavi JOSEP. *La guerra jueva*. Vol. I [Llibre I]. Text i traducció. Revisió del text i traducció del grec per Joan-Andreu Martí Gebellí. Introducció i notes de Joan Ferrer Costa. Barcelona: Fundació Bernat Metge, 2011. 214 p. + 3 p. de taules + 4 mapes + 1 índex; 22 cm. ISBN 978-84-9859-189-7 (rústica). (Col·lecció dels Clàssics Grecs i Llatins; 384)

La Fundació Bernat Metge té la primícia de presentar-nos la traducció del primer llibre de *La guerra jueva* de Flavi Josep, en una acurada edició bilingüe grec-català. El volum que analitzem és una obra crucial que calia traduir: per primer cop se'ns ofereix la traducció en llengua catalana d'una obra imprescindible per a conèixer l'època intertestamentària a Palestina. L'edició i la traducció són fetes a cura de Joan-Andreu Martí i Gebellí. La introducció que l'encapçala i les notes són escrites per Joan Ferrer i Costa.

Flavi Josep (37 o 38 dC - d. 95 dC) és l'historiador jueu més cèlebre. En la revolta de Galilea contra els romans (66 dC), ocupà un lloc preminent, car n'esdevingué governador general. Durant el setge i la conquesta de Jerusalem, passà al bàndol romà i lluità contra els seus compatriotes amb les tropes de Titus, el futur emperador flavi. Després de la destrucció del temple i de Jerusalem, s'establí definitivament a Roma (71 dC), moment en què Vespasià li atorgarà la ciutadania romana, amb el nom de Titus Flavius. És precisament a la capital de l'imperi, sota la protecció, l'amistat i el mecenatge consecutiu dels tres emperadors flavis, quan Flavi Josep posarà per escrit els fets de què havia estat testimoni, bo i enaltint les tradicions d'Israel. Tota l'obra de Flavi Josep s'explica per tres necessitats profundament personals: la d'autojustificar-se sempre i per tot (*Vita Iosephi*); la d'agradar als seus protectors romans (*De*

Bello Iudaico) i la de subratllar l'antiguitat i la importància de les tradicions d'Israel (*Antiquitates Iudaicae* i *Contra Apionem*).

La guerra del jueus és una obra escrita originalment en arameu, tot i que ben aviat fou traduïda al grec (pels volts dels anys 75-79 dC), amb l'ajut d'un equip de traductors i experts en llengua grega. *La guerra* és dividida en set llibres de gruixària diferent i s'hi narra un període de temps que s'inicia el 170 aC i s'acaba el 73 dC. L'obra que avui ressenyem és la traducció del llibre primer de *La guerra*, l'estructura del qual presenta una introducció i un repàs dels fets històrics esdevinguts a Palestina des de l'atemptat d'Antíoc IV Epífanes sobre Jerusalem, passant per les guerres macabees i la successió de monarques asmoneus, fins a la mort d'Herodes el Gran. Aquest llibre primer de *La guerra* s'atura, doncs, l'any 4 aC.

La recent edició catalana conté 214 pàgines de text i va seguida d'un apèndix amb taules i mapes històrics que n'il·lustren el contingut. L'estructura de l'obra és formada per una erudita «Introducció», escrita per Joan Ferrer (p. 7-60), eminent semitista i romanista de la Universitat de Girona; és seguida per una «Bibliografia selecta», altament recomanable, especialitzada i posada al dia (p. 61-66), un conjunt d'abreviatures («Sigla», p. 67-68) i un resum de l'obra («Sumari», p. 71-74). A continuació, se'ns ofereix el text grec i la traducció del llibre primer de *La guerra jueva* (p. 76-214). Es clou l'obra amb un conjunt de taules i de mapes: *Taula genealògica de la família dels Asmoneus* (p. 215); *Taula genealògica de la família d'Herodes* (p. 216); *Els grans sacerdots i governadors romans de Judea* (p. 218); *Mapa de Palestina en temps de Flavi Josep* (p. 219); *Mapa de la Guerra Jueva a Galilea* (p. 220); *Mapa del setge de Jerusalem* (p. 221), i *Mapa del setge de Masada* (p. 222).

L'excel·lent introducció que ens ofereix Joan Ferrer (p. 7-60) se subdivideix de la manera següent: l'apartat introductori se centra en la vida de Flavi Josep (§ 1, p. 8-13); una segona part és dedicada a les obres escrites per l'historiador jueu (§ 2, p. 14-32). Acaba aquest apartat amb una explicació de la pervivència de la seva obra (§ 2.5, p. 32-33).

El tercer apartat d'aquesta introducció se centra a explicar la guerra jueva i els seus antecedents (§ 3, p. 33-54). El quart punt versa sobre Flavi Josep en la història (§ 4, p. 54-58) i, finalment, el darrer i cinquè punt d'aquesta part introductòria és dedicat íntegrament a descriure el «text d'aquesta edició» (§ 5, p. 58-60): el text grec i l'aparat crític que se'ns ofereixen no són nous, car es basen en l'edició més important, la canònica podríem dir-ne, feta per Benedictus Niese, una edició crítica que encara no s'ha vist superada (vegeu B. Niese, *Flavii Josephi opera*, Berlín, 1885-1895, 7 v.). L'*editio maior* de Niese,

doncs, és l'edició de referència per al text grec de l'obra que aquí s'edita i es tradueix. En general, tal com comenta el traductor (p. 60), «hem adoptat les lectures divergents de Niese, sempre que es basaven en els manuscrits, i hem ignorat les fonamentades en conjectures dels editors».

El grec de les obres de Flavi Josep emprava una expressió formal típicament grega. El seu model literari i historiogràfic és Tucídides, el gran historiador àtic del segle v aC. El mestratge de Tucídides en Flavi Josep es ressegueix en l'afany d'encadenar els esdeveniments mitjançant una complexa explicació etiològica i en la voluntat d'intercalar peces d'oratória i discursos directes: com en les obres de l'historiador àtic, els discursos de Josep són construccions literàries, en què l'historiador construeix retòricament i dramàticament una escena, en la qual el mateix autor expressa els seus punts de vista o allò que li interessa posar en boca d'altri.

La llengua amb què escriu Flavi Josep les seves obres és un grec koiné, però amarat volgudament d'aticisme. La traducció al català que ens presenta Joan-Andreu Martí és fluïda i amena; el lèxic, entenedor; la sintaxi, senzilla, clara, extremament paratàctica: aquest tret l'apropraria, si no s'hagués perdut, a la llengua original amb què s'escrigué *La guerra*, l'arameu, més que no pas a la llengua grega, en què les construccions subordinades de participi i les adverbials hi apareixen clarament marcades. La traducció que se'ns ofereix té un estil que, com en el text grec, és volgudament narratiu, descriptiu, lineal: d'aquesta manera, el traductor mira de reproduir amb fidelitat i frescor la cadència de la llengua originària que hi és subjacent.

Flavi Josep és l'historiador jueu més important i el conjunt de la seva obra històrica significa el pont que uneix magistralment el món semític jueu, el grec i el romà. A la vegada, el contingut i la forma dels seus escrits permeten de titllar-lo d'historiador clàssic, perquè les seves obres historiogràfiques tenen com a característica general l'eclecticisme, la distinció i la singularitat, qualitats que les fan excepcionals. Agraïm al seu traductor, Joan-Andreu Martí, al col·laborador, Joan Ferrer, i a la Fundació Bernat Metge la tasca feta i la joia tan llargament esperada que avui ens ofereixen.

EULÀLIA VERNET I PONS
Universitat de Barcelona
eulaliavernet@ub.edu